

119

MINISTRIES

“Dit document is een script van onderwijs dat is bedoeld om via video te worden getoond. In de video worden relevante tekst, dia's, media en afbeeldingen getoond om de presentatie te vergemakkelijken. Daarom is het mogelijk dat deze tekst soms niet vlot leest of dat bepaalde teksten eigenaardig klinken. Daarnaast kunnen er grammaticale fouten voorkomen die niet acceptabel zouden zijn in literair werk. We moedigen u aan om het video-onderwijs te bekijken omdat het een aanvulling is op het schriftelijke onderwijs.”

De Dag des Heeren Deel 1: Sjabbat en Zondag in de Schrift

Als je bent opgegroeid in het christendom, dan heb je waarschijnlijk wel eens gehoord van de 'de dag des Heeren'. Deze term wordt meestal toegepast op de zondag, de dag waarop de meeste christenen samenkomen voor aanbedding en gemeente zijn.

In de algemene christelijke traditie wordt onderwezen dat de christenen de dag des Heeren moeten houden - dat wil zeggen de zondag - in plaats van de zevende dag Sjabbat, die van vrijdagavond tot zaterdagavond duurt. In zijn preek, 'Waarom de zondag de dag des Heeren is', geeft dominee Johannes MacArthur zijn visie - een goede afspiegeling van wat veel christenen geloven:

“Weet je nog wat ik je de vorige keer vertelde over de dag van de Sjabbat? Die is toch verdwenen? Die is verdwenen. Dus wanneer we het over de zondag hebben, spreken we niet over de Sjabbat. De Sjabbat was de zevende dag van de week [...]. Het maakt deel uit van het Judaïsme, wat is vervangen door het nieuwe verbond, en het nieuwe verbond viert een heel andere dag.”

-Johannes MacArthur, *Why Sunday is the Lord's Day*, www.gty.org

In het christendom wordt dus algemeen aangenomen dat de dag des Heeren de *vervanging* is voor de Sjabbat van Gods volk. De Joden houden de Sjabbat; De christenen houden de zondag. Maar veel christenen zullen misschien verbaasd zijn als ze horen dat het niet altijd zo is geweest.

Wat de Eerste Gelovigen Vierden

De eerste volgelingen van Jesjoea - Jezus - kwamen voortdurend samen. In het boek Handelingen worden de volgende ontmoetingsplekken het meest genoemd:

- In hun Woningen (Handelingen 1:13; 2:46; 5:42; 12:12; 20:7)
- De Tempel (Handelingen 2:46; 3:4; 5:12, 20, 25, 42)
- De Synagoge (Handelingen 9:20; 13:5, 14, 42; 14:1; 17:1, 10, 17; 18:4, 19, 26; 19:8)

Een overzicht van het boek Handelingen laat zien dat de eerste gelovigen, hoewel ze ook privé thuis bij elkaar kwamen, tegelijkertijd sterk verbonden bleven met de religieuze kalender en de gebruiken van hun Joodse tegenhangers. Ze hielden nog steeds de Sjabbat, van vrijdagavond tot zaterdagavond, en kwamen samen in de synagoge, zelfs lang na de opstanding van Jesjoea.

Zoals Samuele Bacchiocchi schrijft:

De privébijeenkomsten van de eerste gemeentes waren bedoeld om de inhoud van hun geloof in de opgestane Heer, zonder beperkingen en meer volledig, tot uitdrukking te brengen, en die strijdig waren met de dienst van de tempel en de synagoge, maar eerder een aanvulling daarop.

-Samuele Bacchiocchi, *From Sabbath to Sunday: A Historical Investigation of the Rise of Sunday Observance in Early Christianity* (Rome, Italy: The Pontifical Gregorian University Press, 1977), blz. 134

De apostel Paulus kwam regelmatig samen in de synagoge, en gaf daar zelfs onderwijs op de Sjabbat.

In Handelingen 13:13-52 lezen we bijvoorbeeld over Paulus die naar Antiochië reisde en *op de Sjabbat* onderwijs gaf in de synagoge. Paulus richt zich daarbij tot zowel Joden als godvrezende heidenen en onderwees hen over de beloofde Messias uit de Hebreeuwse Geschriften, en die geopenbaard was als Jesjoea. Paulus en Barnabas keerden *de volgende Sjabbat* terug om meer te onderwijzen (13:42, 44).

In Handelingen 17 reist Paulus naar Thessaloniki en bezoekt *op de Sjabbat* opnieuw de diensten in de synagoge. Dit was, volgens Handelingen 17:2, zijn "gewoonte".

In Handelingen 18 reist Paulus naar Korinthe, waar we hem "elke Sjabbat" naar de diensten in de synagoge zien gaan, in een poging om zowel Joden als Grieken te overtuigen van de beloofde Messias.

Sommige christenen proberen deze aanwijzingen, dat Paulus op de Sjabbat de synagogediensten bijwoonde, te bagatelliseren. Sommigen suggereren dat dit slechts een 'bedienings-strategie' was van Paulus om Joden te bekeren tot het christendom, en niet omdat hij het gebod wilde gehoorzamen. Maar met deze suggestie lezen we iets in de Schrift wat er niet staat. Het veronderstelt dat Paulus en de andere apostelen geloofden dat ze een nieuwe religie begonnen, die los stond van het Judaïsme, in plaats van dat ze hun geloof gewoon zagen als onderdeel van het eerste-eeuwse Judaïsme.

Het is een feit dat het Judaïsme, in het tijdperk van de Tweede Tempel, heel veelzijdig was. Geleerden zeggen dat het eigenlijk nauwkeuriger is om te spreken over het 'Judaïsme' van de Tweede Tempel vanwege de grote verscheidenheid aan opvattingen en handelingen.

Het Nieuwe Testament geeft duidelijk aan dat de apostelen hun geloof in de Messias Jesjoea zagen als een uiting van hun "Judaïsme". De eerste christenen werden aangeduid als de "sekte van de Nazarenen" (Handelingen 24:5). Het woord "sekte", *hairesis*, wordt ook gebruikt om de Farizeeën (Handelingen 15:5) en de Sadduceeën (Handelingen 5:17) te beschrijven, die beiden deel uitmaakten van het Joodse geloof in de eerste eeuw.

Het moet ons daarom niet verbazen dat de eerste gelovigen in Jesjoea op de Sjabbat bijeenkwamen in de synagogen. Waarom zouden ze dat niet doen?

De bekende christelijk historicus, Justo L. González, geeft een goed punt aan:

Het lijkt geen twijfel dat de eerste christenen, zolang het nog was toegestaan, de **Joodse religieuze diensten bleven bijwonen**. We lezen dat, terwijl Petrus en Johannes in Jeruzalem waren, ze om drie uur 's middags naar de tempel gingen, een tijd die was bedoeld voor gebed (Handelingen 3:1). Later, terwijl Paulus rondreisde, was het zijn gewoonte om op de Sjabbat de aanbiddingsdienst bij te wonen in de synagoge. **Latere christenen neigen ernaar om dit alleen maar te zien als een verstandige bedieningsstrategie; maar het is veel meer dan dat.** De boodschap van Paulus was dat, in Jezus, de beloften aan Israël waren vervuld [...] De meest geschikte plaats om een dergelijke boodschap te verkondigen is in de synagoge zelf. Daarom gaat Paulus naar de aanbedding in de synagoge, niet met de bedoeling om de mensen daarvandaan te halen en ze naar de kerk te brengen, maar eerder om samen met de andere Joden te aanbidden en hen uit te nodigen om zich samen met hem te verheugen over wat God heeft gedaan in Jezus.

-Justo L. González, *A Brief History of Sunday: From the New Testament to the New Creation* (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2017)

De apostelen zagen hun geloof in de Messias als een uitdrukking van hun Judaïsme. Deze visie geeft een veel duidelijkere kijk op wat Paulus op de Sjabbat deed dan de gedachte waarbij hij de synagoge wilde infiltreren om de mensen daar weg te halen.

Niet alleen bleven de apostelen gewoon de Sjabbat houden, als Gods heilige dag, maar ze leken er zelfs ook vanuit te gaan dat de nieuwe heidense volgelingen van de Messias elkaar op de Sjabbat zouden ontmoeten, samen met de Joodse gelovigen. In Handelingen 15, toen de leiders in Jeruzalem probeerden uit te zoeken wat ze moesten doen met de toestroom van niet-Joodse gelovigen in Jesjoea, verordende Jakobus, de voorzitter van de raad in Jeruzalem, dat de heidenen vier basisregels moesten opvolgen:

Handelingen 15:19-20

Daarom ben ik van oordeel dat men hun die zich uit de heidenen tot God bekeren, niet lastig moet maken, maar aan hen moet schrijven dat zij zich dienen te onthouden van de dingen die door de afgoden besmet zijn, van ontucht, van het verstikte en van bloed.

Deze vier basisregels waren niet bedoeld als de volledige uitdrukking van de heidense gehoorzaamheid; zij vormden het startpunt voor de nieuwe niet-Joodse gelovigen om zo in de gemeenschap te worden ontvangen en de synagoge bijeenkomsten bij te mogen wonen zonder dat ze de Joodse aanwezigen zouden beledigen. In feite zegt Jakobus in het daaropvolgende vers iets interessants:

Handelingen 15:21

Want Mozes heeft van oude tijden af in elke stad mensen die hem prediken, want hij wordt elke Sabbat in de synagogen voorgelezen.

Deze verklaring impliceert dat Jakobus van de heidenen verwachtte dat ze *elke Sjabbat* aan de synagogediensten zouden deelnemen om daar het onderwijs van Mozes te ontvangen. De vier basisregels, die in het voorgaande vers werden gegeven, dienden als uitgangspunt voor de nieuwe gelovigen. Ze zouden de rest van wat God van hen verwachtte, in de loop van de tijd leren, als ze elke Sjabbat getrouw naar de bijeenkomsten zouden gaan.

Aangezien de lokale synagoge de enige plaats was waar de Schrift, voor de overgrote meerderheid van de mensen, zelfs ook maar toegankelijk was, is deze verwachting volkomen logisch, zeker in het licht van het feit dat de heidense gelovigen onderwezen moeten worden in het Woord van God.

Messiaanse geleerde en theoloog, J.K. McKee, geeft een uitstekende samenvatting van het Jeruzalem convent en de verwachting dat de heidenen de Sjabbatdiensten in de synagoge zouden bijwonen:

De implicatie van de uitspraak van Jakobus, is dat zodra de nieuwe niet-Joodse gelovigen zich gingen onthouden van de afgoden, seksuele immoraliteit, verstikt vlees en bloed, ze dan werkelijk in staat zouden zijn om naar de synagogen te gaan om de Torah van Mozes te horen die daar werd onderwezen. Velen van hen deden dit al, maar de mate waarin hen werd toegestaan om met de Joodse gelovigen om te gaan, werd belemmerd, misschien omdat er geen duidelijke richtlijnen waren afgesproken om samen aan tafel te gaan. Ze moesten worden verwelkomd in de gemeenschap, en Joodse gelovigen moesten hen helpen en begeleiden in hun nieuwe wandel in het geloof, geleid door de genade van Messias Jesjoea, die hen beiden had gered. (Op dezelfde wijze, als de niet-Joden enkele duidelijke richtlijnen voor beginners zouden gaan volgen, zouden Joodse niet-gelovigen misschien inzien dat deze gelovigen in de Messias van Israël toch niet zo heel erg "heidens" waren.)

-J.K. McKee, *The New Testament Validates Torah* (Richardson, TX: Messianic Apologetics, 2012), blz. 86

We hebben dus gezien dat de eerste christenen - zowel Joden als heidenen - in het Nieuwe Testament de zevende dag Sjabbat bleven houden. De Sjabbat, en niet de zondag, was de gebruikelijke dag van ontmoeting voor gelovigen in het Nieuwe Testament.

Deze feiten zijn heel logisch omdat ook Jesjoea de Sjabbat bevestigde als onderdeel van de Torah. Hij zei dat de Sjabbat een voortdurende instelling is in de levens van zijn volgelingen:

Mattheüs 5:17-20

Denk niet dat Ik gekomen ben om de Wet of de Profeten af te schaffen; Ik ben niet gekomen om af te schaffen, maar om te vervullen. Want, voorwaar, Ik zeg u: Totdat de hemel en de aarde voorbijgaan, zal er niet één jota of één tittel van de Wet voorbijgaan, totdat het alles geschied is. Wie dan een van deze geringste geboden afschaft en de mensen zo onderwijst, zal de geringste genoemd worden in het Koninkrijk der hemelen; maar wie ze doet en onderwijst, die zal groot genoemd worden in het Koninkrijk der hemelen. Want Ik zeg u: Als uw gerechtigheid niet overvloediger is dan die van de schriftgeleerden en de Farizeeën, zult u het Koninkrijk der hemelen beslist niet binnengaan.

Laten we deze passage wat nader gaan bekijken, want er staat heel veel in. Eerst zei Jesjoea: "**Denk niet**". Hij wilde niet dat er ook maar het geringste misverstand zou bestaan over Zijn standpunt over de Wet en de Profeten. Hij maakte Zichzelf heel duidelijk: Hij was *niet* gekomen om de Torah af te schaffen.

Afschaffen, *kataluō*, betekent vernietigen of afbreken. Het heeft ook de bijbetekenis van teniet doen - dat wil zeggen, iets nutteloos maken. Jesjoea vertelt ons dus dat we *niet eens mogen denken* dat Hij was gekomen om de Torah te vernietigen of die nutteloos te maken. Hieronder viel ook het houden van de Sjabbat, aangezien dat deel uitmaakt van de Torah. Jesjoea heeft de Sjabbat niet afgeschaft.

In plaats daarvan zei Jesjoea dat Hij kwam om de Torah en de Profeten te 'vervullen', *plēroō*. Hoewel dit woord vaak betrekking heeft op het voltooiën van iets, kan het volgens Thayers Grieks-Engelse Lexicon ook betekenen:

om het in elke hoedanigheid compleet te maken; om het perfect te maken.

-Joseph Hebrew Thayer, *A Greek-English Lexicon of the New Testament*, blz. 517-518

Met andere woorden, in plaats van de Torah weg te nemen en die af te schaffen, kwam Jesjoea om het te "perfectioneren" - om de Torah de volledige belichaming te geven in Zijn onderwijs en Zijn daden. Hij vervulde de Torah door te laten zien hoe je deze op de juiste manier kunt naleven op basis van de liefde voor God en de liefde voor je naaste. Dit is hoe de gerechtigheid van een persoon de gerechtigheid van de schriftgeleerden en Farizeeën overtreft. In het licht van de rest van deze passage is het duidelijk dat Mattheüs dit bedoelde met het woord 'vervullen'.

Voor meer informatie hierover, kunnen we je de studie aanraden: [Pleroe de Wet](#).

Dus, nogmaals, Jesjoea kwam om de Torah te *vervullen* - om er de meest volledige en juiste toepassing en betekenis aan te geven. Dat is waar de Bergrede over gaat!

En nogmaals, omdat Jesjoea de Torah hier bevestigt, geldt dat ook voor het houden van de Sjabbat. De evangeliën geven aan dat Jesjoea de Sjabbat nauwkeurig onderhield, en daarnaast onderwees hoe Zijn volgelingen het moesten houden.

Jesjoea gaat verder en zegt dat er geen jota of tittel - dat wil zeggen, het kleinste deel van de Wet - voorbij zal gaan voordat de hemel en aarde voorbij zal gaan en alles is volbracht. Sommigen hebben gesuggereerd dat dit is gebeurd bij de dood en de opstanding van Jesjoea; dus kunnen we nu delen van de Torah wegdoen. Maar volgens Dr. Craig Keener is zo'n interpretatie "in strijd met de gehele strekking van deze passage":

Mattheüs schrijft dat er niets van de Wet zal verdwijnen "totdat alles is volbracht", dat wil zeggen tot de voltooiing van het Koninkrijk, wanneer de hemel en de aarde voorbijgaan. Het idee dat de dood en opstanding van Jezus het "doel van deze wereld" is, waardoor de Wet opzij kan worden gezet als vervuld, is in strijd met de gehele strekking van deze passage.

-Craig Keener, *A Commentary on the Gospel of Mattheüs* (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1999), blz. 178

Op dezelfde wijze neemt de Nieuw-Testamentische geleerde Dr. J. Andrew Overman, geen blad voor de mond bij zijn kritiek op een dergelijke "hermeneutische gedachtengang". Dit is wat hij zegt:

Een groot aantal monografieën is gewijd aan deze vier verzen, die proberen aan te tonen dat Jezus niet bedoelde dat de Wet moest worden vervuld, toen Hij leek te hebben gezegd dat de Wet moest worden vervuld. Sommige uitleggers hebben bijvoorbeeld een ontsnappingsclausule gevonden in Mat 5:18b, die eindigt met de zin "[totdat het alles geschied is](#)" (*een panta genatai*). Sommigen hebben beweerd dat Jezus 'alles heeft vervuld', en dat de Wet en de Profeten daarom van kracht waren tijdens het leven van Jezus, maar niet na zijn dood, omdat alles 'op dat moment was geschied'. Een dergelijke hermeneutische gedachtengang lijkt echter buitensporig, en verdraaid. Dergelijke gekunstelde interpretaties van Mat 5:17-20 zijn ook het resultaat van het

isoleren van deze verzen van de rest van het Evangelie. Door het hele evangelie heen toont Mattheüs inderdaad zijn diepgaande kennis van de Wet, de uitleg ervan, en de voortdurende validiteit van de Torah wanneer hij deze uitlegt [...] Hoewel deze passage het onderwerp is van levendige controverse, is het ondubbelzinnig en geeft het inderdaad de opdracht om deze te gehoorzamen.

-J. Andrew Overman, *Church and Community in Crisis: The Gospel According to Mattheüs* (Valley Forge, PA: Trinity Press International), blz. 77-78

Dus wat bedoelt Jesjoea als Hij zegt dat er niets voorbij zal gaan totdat alles is geschied? Veel geleerden hebben erop gewezen dat Jesjoea hier een verwijzing maakt naar het *eschaton* - dat wil zeggen, het einde van het tijdperk en de voltooiing van het eeuwige Koninkrijk, wanneer de hemel en de aarde voorbijgaan (Openbaring 21-22). Dit is duidelijk nog niet gebeurd. Tenzij je een echte preterist bent, erken je dat de hemel en de aarde nog niet voorbij zijn gegaan en dat "alles" nog niet is geschied.

Dus niets uit de Torah, inclusief de Sjabbat, is voorbijgegaan.

Wel, of Hij nog niet duidelijk genoeg was, gaat Jesjoea nog een stapje verder in Mattheüs 5:19 - Hij spoort zijn volgelingen rechtstreeks aan om groot te zijn in het Koninkrijk der hemelen, door de geboden van de Torah te doen en te onderwijzen! Nogmaals, dit zou ook de Sjabbat houden betekenen. En het bewijs, dat we in de rest van het Nieuwe Testament kunnen lezen, geeft aan dat de eerste volgelingen van Jesjoea precies dát bleven doen. Ze bleven de Sjabbat beschouwen als Gods heilige dag.

Sommigen zullen zeggen: "Maar deze boodschap is alleen van toepassing op de Joden, want dat waren Jesjoea's oorspronkelijke toehoorders in Mattheüs 5!"

Jesjoea droeg Zijn discipelen echter op om discipelen te maken onder "[alle volken](#)" en "[alles in acht te nemen wat Ik u geboden heb](#)" (Mattheüs 28:19-20). Volgens de Grote Opdracht van Jesjoea zou *iedereen* uit de volken, die ervoor koos om Jesjoea te volgen, onderwezen worden in de leringen van Jesjoea. Het onderwijs van Jesjoea omvat Zijn Bergrede, waarin Hij de voortdurende geldigheid van de Torah bevestigt.

Een onderzoek in het Nieuwe Testament toont aan dat de eerste Christenen - zowel Joden als heidenen - zich over het algemeen nog steeds hielden aan regels van het Judaïsme in de Tweede Tempelperiode. Ze bleven stevig verankerd in de Torah en bleven gewoon op de Sjabbat samenkomen.

Nieuw Testamentisch bewijs voor het houden van de zondag?

Zoals we eerder hebben vermeld, kwamen de eerste christenen niet alleen bijeen op de Sjabbat in de synagoge, maar ook thuis. Deze extra bijeenkomsten konden op elke dag plaatsvinden, ook op de zondag. Maar staat er iets in het Nieuwe Testament dat suggereert dat de zondag een reguliere ontmoetingsdag was geworden voor de eerste gelovigen, die uiteindelijk de Sjabbat verving?

Een populaire theorie is dat christenen de zondag gingen vieren als het herdenken van de opstanding, aangezien de Evangelieën vermelden dat de Messias op de "eerste dag van de week" uit de dood werd opgewekt (Mattheüs 28:1; Markus 16:2; Lukas 24:1); Johannes 20:1). Hoewel dit later in de geschiedenis de gangbare christelijke praktijk werd, wat we verderop zullen onderzoeken, gaan we eerst bekijken of er wel of geen *Bijbels* bewijs te vinden is voor deze zienswijze.

Voorganger Johannes MacArthur haalt drie passages aan, die volgens hem het patroon vastleggen, dat de christenen op de zondag bijeenkomen als een speciale dag van aanbidding. Die passages staan in Handelingen 20:7, 1 Korinthe 16:2 en Openbaring 1:10. We zullen elk van deze passages onderzoeken en bepalen of ze een reguliere zondagsviering ondersteunen.

Handelingen 20:7

En op de eerste dag van de week, toen de discipelen bijeengekomen waren om brood te breken, sprak Paulus hen toe, omdat hij de volgende dag wilde vertrekken; en hij liet zijn toespraak voortduren tot middernacht.

Op basis van dit vers beweren sommigen dat er al een verschuiving had plaatsgevonden van de viering van de Sjabbat naar de viering op de zondag, aangezien er staat dat de gelovigen elkaar “op de eerste dag van de week” ontmoetten. Voorganger Johannes MacArthur schrijft:

En dus ontmoetten ze elkaar op elke dag, maar het duurde niet lang voordat ze **een speciale dag gingen houden** [...] "Op de eerste dag van de week, toen de discipelen bijeengekomen waren om brood te breken" - is dat niet interessant? Er is geen wet gegeven om dit vast te leggen. Maar hier zijn we al ver onderweg in de bediening van de apostel Paulus. Er zijn jaren verstreken sinds de opstanding van Jezus Christus, en het is niet alleen opvallend, maar het is een feit: "Toen we bijeengekomen waren om het brood te breken op de eerste dag van de week". Dat is wat ze deden [...] Deze kerk in Troas is een voorbeeld van **het patroon van het vieren van de zondag** in de vroege kerkperiode en daarna.

-Johannes MacArthur, *Why Sunday is the Lord's Day*, www.gty.org

Dus, MacArthur denkt dat dit vers een "patroon" aangeeft van de zondagsviering. Maar waarom zouden we aannemen dat deze in Handelingen 20:7 genoemde bijeenkomst elke week plaatsvond? Het zo nadrukkelijk aangeven dat dit het geval is, lijkt veel verder te gaan dan het bewijs. Zoals Dr. Craig Keener schrijft:

Omdat Paulus maar kort terug was bij de kerk in Troas en de volgende dag moest vertrekken, moest hij de kerk nog veel vertellen en sprak hij de hele nacht door. De opmerking van Lukas dat de kerk op de eerste dag bijeenkwam, zou kunnen duiden op een gangbare praktijk, of het zou kunnen wijzen op een ongebruikelijke praktijk. Paulus heeft de gelovigen toen in ieder geval uitvoerig ontmoet omdat hij kort daarna zou vertrekken.

-Craig Keener, *Handelingen: An Exegetical Commentary, Vol 3* (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2014)

De hoofdvraag is dus als volgt: waarom moeten we geloven dat dit evenement een wekelijkse bijeenkomst was in plaats van een speciale gelegenheid, omdat Paulus de volgende dag vertrekt?

Nogmaals, het lijkt erop dat je alleen maar kan concluderen dat Handelingen 20:7 een regelmatig patroon van zondagsviering aangeeft, als je de tekst benadert met de veronderstelling dat dit het geval is. Een betere uitleg voor deze verwijzing naar de eerste dag van de week, is om simpelweg af te gaan op wat de tekst ons vertelt: Paulus was "van plan om de volgende dag te vertrekken". Daarom kwamen de gelovigen bijeen om brood te breken en samen te komen met Paulus voordat hij vertrok.

Maar waarom heeft Lukas, de auteur van Handelingen, zijn best gedaan om speciaal naar deze dag te verwijzen? Zou dit niet suggereren dat het een reguliere, wekelijkse bijeenkomst was? Helemaal niet.

Als ooggetuige van de reizen van Paulus geeft Lukas een chronologisch verslag van alles wat er gebeurde op het moment dat het gebeurde. Alleen al in de hoofdstukken 20-21 geeft hij dertien tijdreferenties (Handelingen 20:3, 6, 7, 15, 16; 21:1, 4, 5, 7, 8, 10, 15, 18).

In Handelingen 20:7 haalt Lukas deze dag gewoon aan als chronologische tijdreferentie. En laten we niet vergeten dat er zich tijdens deze bijeenkomst een belangrijke gebeurtenis voordeed - namelijk het wonder van Eutychus, die weer tot leven werd gewekt (Handelingen 20:8-12). Daarom lijkt het op z'n plaats dat Lukas een speciale chronologische aantekening heeft willen maken van deze wonderbaarlijke gebeurtenis.

In tegenstelling tot de dag van de Sjabbat, waarvan duidelijk wordt gezegd dat het de reguliere dag van samenkomst is, wijst niets er in Handelingen 20 op dat deze zondagse bijeenkomst een terugkerend, wekelijk event was.

Hoe zit het dan met 1 Korinthe 16:2?

1 Korinthe 16:2

Op elke eerste dag van de week moet ieder van u bij zichzelf iets opzijleggen om op te sparen wat in zijn vermogen is, opdat de inzamelingen niet pas dan gehouden worden, wanneer ik gekomen ben.

In deze passage geeft Paulus de gelovigen in Korinthe opdracht om op de eerste dag van elke week geld opzij te zetten om de gelovigen in Jeruzalem te helpen. Vaak wordt aangenomen dat deze passage verwijst naar een gewone zondagse bijeenkomst. Maar er zijn redenen waarom we die interpretatie in twijfel kunnen trekken.

Ten eerste, als de gelovigen in Korinthe de gewoonte hadden om elke week op de eerste dag bijeen te komen, dan zou er toch zeker wel een verwijzing staan naar een dergelijke praktijk in het Boek van Handelingen, aangezien er verslagen zijn van Paulus die in Korinthe verbleef. Maar terwijl Paulus in Korinthe was, vinden we alleen maar een verwijzing naar een gebruikelijke ontmoetingsdag van de Sjabbat:

Handelingen 18:1, 4

En hierna ging Paulus uit Athene weg en kwam in **Korinthe** (...) En hij sprak **iedere sabbat** in de synagoge en probeerde Joden en Grieken te overtuigen.

Ten tweede staat er niets in de tekst van 1 Korinthe 16 dat aangeeft dat de gelovigen in Korinthe deze gift op een reguliere samenkomst hebben gedaan. De instructie is dat " **ieder van u bij zichzelf**" - dat wil zeggen, elke individuele gelovige - privé geld opzij zou zetten. Bovendien zou de opdracht om 'iets opzij te leggen' kunnen inhouden dat je het geld in je eigen huis zou bewaren, zodat het gemakkelijk kan worden ingezameld als Paulus het komt ophalen. Het is dus niet duidelijk of dit überhaupt tijdens een gezamenlijke bijeenkomst gebeurde.

Samengevat was de opdracht van Paulus gericht aan de individuele gelovigen. Hij droeg de Korinthiërs op om elke week persoonlijk en privé geld opzij te leggen, zodat deze speciale gift klaar zou liggen en beschikbaar zou zijn als hij arriveerde. Om nog meer in dit vers te lezen, zou inlegkunde zijn.

Hoe zit het dan met Openbaring 1:10?

Openbaring 1:10

Ik was in de geest op de dag des Heeren en ik hoorde achter mij een luide stem, als van een bazuin.

Veel christenen geloven dat de verwijzing van Johannes naar "de dag des Heeren", in Openbaring, over zondag spreekt. Maar deze interpretatie is niet gebaseerd op de context van de passage zelf. Bovendien vinden we geen enkele andere plaats in de Bijbel waar de zondag deze titel krijgt. Elke keer dat er in het Nieuwe Testament naar de zondag wordt verwezen, wordt het "de eerste dag van de week" genoemd (Mattheüs 28:1; Markus 16:2, 9; Lukas 24:1; Johannes 20:1, 19; Handelingen 20:7; 1 Korinthe 16: 2).

Dus als dit idee niet uit de Bijbel komt, waar komt het dan vandaan? De uitleg dat de term "de dag des Heeren", in Openbaring 1:10, naar de zondag wijst, is voornamelijk gebaseerd op extern bewijs, waarvan wordt aangenomen dat het ons inzicht geeft in wat Johannes met die term bedoelt.

Nogmaals, de visie van voorganger Johannes MacArthur is representatief voor wat vele anderen hebben betoogd. Hier is wat hij zegt:

Nu, wanneer heeft Johannes dit opgeschreven? Dat werd 30-40 jaar na Paulus opgeschreven. Hij schrijft het in 96 n.Chr., aan het einde van de eerste eeuw, en tegen die tijd werd deze dag niet meer zondag genoemd, of welke andere naam die dag ooit had gekregen. Het was voor gelovigen nu de dag des Heeren. Het heeft zelfs geen verdere uitleg nodig. **Er zijn allerlei getuigenissen uit de tweede eeuw** - wat slechts een paar jaar later zou zijn dan Johannes die het in 96 n.Chr heeft opgeschreven – er zijn allerlei getuigenissen van het feit dat dit **in de tweede eeuw de gebruikelijke manier was om te verwijzen naar de eerste dag van de week**. De eerste dag van de week was de dag des Heeren; de dag dat we de Heer eer brengen. **Deze titel voor de zondag komen we in heel veel vroegchristelijke geschriften tegen** en is door de hele kerkgeschiedenis heen voortgezet, zelfs tot op de dag van vandaag.

-Johannes MacArthur, *Why Sunday is the Lord's Day*, www.gty.org

Met andere woorden, omdat vroegchristelijke buiten Bijbelse geschriften verwijzen naar de zondag als de dag des Heeren, moet dat aangeven wat Johannes bedoelt als hij deze term gebruikt. Tegen de tijd dat Openbaring werd geschreven, vierden de volgelingen van Jesjoea de zondag, als de dag des Heeren, in plaats van de Sjabbat.

Het lijkt geen enkele twijfel dat christenen in de latere geschiedenis, om verschillende redenen, "de dag des Heeren" hebben gebruikt als verwijzing naar de zondag. Omdat Jesjoea op de zondag is opgestaan, hebben de christenen, door de geschiedenis heen, een theologische betekenis aan deze dag gehecht. Zo werd de zondag de dag des Heeren. De geschriften die naar de zondag verwijzen als de dag des Heeren, dateren echter uit de late tweede eeuw - bijna een eeuw nadat Openbaring werd geschreven. Het lijkt dan ook onredelijk om de dag des Heeren te interpreteren als de zondag, op basis van dit latere bewijs.

Dat zou bijvoorbeeld hetzelfde zijn als dat we een modern tabloidmagazine gebruiken om de woorden uit te leggen die Markus Twain meer dan honderd jaar daarvoor in zijn boeken heeft gebruikt. Toen Twain het personage van Huckleberry Finn beschreef en zei: 'Ik voelde me gay', zouden we de bedoeling van de auteur volledig missen als we de tegenwoordige betekenis van het woord 'gay (homo)' in het verhaal zouden lezen.

Woorden kunnen in de loop van de tijd veranderen, en wat 'de dag des Heeren' aan het eind van de tweede eeuw voor een christen betekende, is misschien niet hetzelfde als wat Johannes bedoelde met deze term. De vraag is: was de terminologie van 'de dag des Heeren' algemeen van toepassing op de zondag toen Openbaring werd geschreven of gebeurde dit in de latere geschiedenis?

Onze stelling is dat de term 'de dag des Heeren', in de tijd van Johannes, niet werd gebruikt om naar de zondag te verwijzen, maar dat dit veel later gebeurde. Er zijn echter twee christelijke geschriften uit het begin van de tweede eeuw die vaak worden aangehaald als bewijs van een vroeg gebruik van "de dag des Heeren" om naar de zondag te verwijzen. Deze geschriften zijn de Didache en de brief van Ignatius aan de Magnesianen. Deze geschriften komen veel dichterbij de tijd dat Openbaring werd geschreven. Laten we de beide geschriften eens doornemen en kijken of ze ons enig inzicht kunnen geven in de betekenis van "de dag des Heeren" in Openbaring.

De Didache

Laten we eerst eens kijken naar de Didache, een reeks van ethische instructies voor een eerste christelijke gemeenschap, opgeschreven door een anonieme auteur. Dit is een belangrijke tekst omdat die vroeg is opgeschreven. Veel geleerden dateren het zelfs uit de late eerste eeuw! Dit document dateert dus niet veel later dan de Nieuw Testamentische tijd en geeft ons een aantal waardevolle inzichten in de praktijken van sommige eerste christenen. Hier is het relevante gedeelte uit de Didache:

Op de eigen dag van de Heer, wanneer u samenkomt, het brood breekt en dankzegging brengt [of: de eucharistie viert] nadat u uw onwettige daden hebt beleden, opdat uw offer zuiver zal zijn. Laat niemand die ruzie maakt met zijn naaste zich hiermee inlaten voordat zij met elkaar verzoend zijn, opdat uw offer niet verontreinigd wordt.

-Didache 14:1-2 (Bart D. Ehrman, *The Apostolic Fathers*, Vol. 1, blz. 439)

Op basis van deze vertaling van de passage lijkt de auteur hier duidelijk te verwachten dat de eerste christelijke gemeenschap bijeenkomt op "de dag des Heeren". Is dit een bewijs van de vroegchristelijke zondagsviering? Velen bevestigen dit, maar er zijn wat problemen met deze zienswijze.

Als de auteur bijvoorbeeld werkelijk verwijst naar een dag, die de dag des Heeren wordt genoemd, moet nog steeds bewezen worden dat hij de zondag bedoelde, en niet zomaar worden aangenomen!

Geleerden zijn behoorlijk verdeeld over deze passage. Hoewel velen geloven dat deze passage naar de zondag verwijst, worden er ook andere geldige alternatieven aangedragen. Sommige geleerden hebben zelfs gesuggereerd dat de auteur verwees naar de dag van de Sjabbat!

In het Nieuwe Testament zei Jesjoea bijvoorbeeld dat hij "de Heer van de Sabbat" is. (Mattheüs 12:8, Markus 2:28 en Lukas 6: 5. Uit die passages zou dus blijken dat *de Sjabbat* de dag des Heeren is.

Bovendien zou intern bewijs in de Didache zelf ook de Sjabbatviering onder deze eerste christenen kunnen suggereren. Didache 8:1 gebruikt de naam "voorbereidingsdag" (*παρασκευή*), wat de traditionele Joodse aanduiding is voor de vrijdag - dat wil zeggen, de dag vóór de Sjabbat (Mattheüs 27:62; Markus 15:42; Lukas 23:54; Johannes 19 :14; zie ook Josephus, *Ant.*16:163).

Aangezien deze naam de bijgedachte heeft van de voorbereiding voor de Sjabbat, kan de auteur, door het gebruik van deze term, impliceren dat de christenen zich voorbereidden op de Sjabbat en deze ook hielden.

Hoe dan ook, omdat de Didache-passage hierbij onduidelijk is, lijkt de Sjabbat een even plausibele optie als de zondag.

Andere wetenschappelijke suggesties met betrekking tot de betekenis van de vermeende verwijzing naar de 'dag des Heeren' in de Didache-passage zijn:

- Pascha
- Zaterdag avond Havdalah ceremonie (dat is de traditionele Joodse maaltijd die de Sjabbat afsluit en overgaat naar de eerste dag)
- Jom Kippoer

Er zijn dus genoeg opties om te overwegen, en niet alleen de zondag.

Een andere interpretatie - en die het meest waarschijnlijk lijkt - is dat de passage misschien helemaal niet naar een bepaalde dag verwijst. De originele Griekse tekst van de passage is nogal dubbelzinnig.

Hier is de Griekse tekst in de Didache. De gemarkeerde tekst is de gangbare vertaling van "op de dag des Heeren":

Κατὰ κυριακὴν δὲ κυρίου συναχθέντες κλάσατε ἄρτον καὶ εὐχαριστήσατε. . . .

Het eerste probleem met de standaard Nederlandse vertaling is dat, in tegenstelling tot de passage in Openbaring, het woord "dag" (ἡμέρα) niet voorkomt in de Didache-passage. Een letterlijke vertaling is 'Heer van de Heeren'. De meeste vertalers hebben het woord "dag" in deze passage toegevoegd. Er lijkt echter niets in de context van de passage zelf te staan waardoor een dergelijke toevoeging nodig zou zijn.

Ten tweede kan het Griekse woord aan het begin van de passage, dat is vertaald met 'op de' (Κατὰ), ook worden vertaald met 'volgens', zoals het op andere plaatsen in het document meestal wordt weergegeven (1:5; 2:1; 4:13; 6:1, 11; 13:6). Op basis van deze factoren hebben sommige geleerden gesuggereerd dat de zin vertaald zou moeten worden als: "Volgens het gebod van de Heer". Het lijkt erop dat het invoegen van het woord 'dag' alleen maar logisch is als het eerste woord, Κατὰ, wordt vertaald met 'op de' in plaats van 'volgens'.

Maar waarom dan het woord "gebod" in de passage invoegen? Is dat niet hetzelfde als het invoegen van het woord 'dag'? Welnu, in tegenstelling tot het woord 'dag' is er misschien een goede reden om aan te nemen dat het woord "gebod" in de tekst zit ingesloten. Volgens Bacchiocchi:

Didache 14:1 is door het voegwoord "en - de" verbonden met het vorige hoofdstuk, dat wordt afgesloten met de aansporing om "te geven volgens het gebod" (13:7). De herhaling van "volgens - kata" kan de weglating van het woord "gebod" of "leer" hebben veroorzaakt.

-Samuele Bacchiocchi, *From Sabbath to Sunday: A Historical Investigation of the Rise of Sunday Observance in Early Christianity* (Rome, Italy: The Pontifical Gregorian University Press, 1977), blz. 125, en. 73

Met andere woorden, volgens de Griekse grammaticaregels, verbindt het voegwoord "en" vers 14:1 met het vorige vers, waardoor het woord "gebod" in 14:1 kan worden weggelaten aangezien dat in de vorige zin wordt gebruikt.

Dus nogmaals, de passage verwijst waarschijnlijk helemaal niet naar een specifieke dag. De auteur dringt er tenslotte later bij zijn lezers op aan om "regelmatig bijeen te komen" (16:2), en niet uitsluitend op een bepaalde dag. De auteur zou dus eenvoudig kunnen zeggen: "in overeenstemming met het [gebod] van de Heer, wanneer u samenkomt, het brood breekt en dank zegt ..." De passage gaat verder en geeft de voorwaarden voor het tijdstip dat deze gemeenschap bijeenkomt: de gelovigen moeten hun zonden belijden en zich met elkaar verzoenen.

Samenvattend:

- Deze passage uit de Didache is nauwelijks een bewijs van de vroegchristelijke zondagsviering. Als de auteur het over een bepaalde dag had, wordt de theorie dat hij de zondag bedoelde eigenlijk alleen maar aangenomen en is deze verre van overtuigend.
- De passage geeft ons geen enkel bewijs dat de term 'dag des Heeren' in die tijd werd gebruikt om naar de zondag te verwijzen. Dit wordt aangetoond door het feit dat de Griekse tekst dubbelzinnig is en niet een bepaalde dag aangeeft of impliceert.
- De auteur verwees waarschijnlijk niet naar een bepaalde dag, maar naar de manier waarop de bijeenkomst moest worden geleid, in overeenstemming met het gebod van de Heer.

De brief van Ignatius aan de Magnesianen

Laten we nu eens kijken naar de brief van Ignatius aan de Magnesianen. Ignatius was een vroegchristelijke bisschop van Antiochië. Hij schreef een aantal brieven tijdens een reis naar Rome, waar hij veroordeeld werd om geëxecuteerd te worden vanwege zijn christelijke geloof. Zijn brief aan de gelovigen in Magnesia worden vaak aangehaald als een vroeg bewijs voor de zondagsviering vanwege zijn vermeende gebruik van de term 'dag des Heeren'. Zoals de geleerde Richard Lewis uitlegt:

Het getuigenis van [Ignatius] wordt als bijzonder waardevol beschouwd, aangezien men denkt dat zijn brieven niet later dan 117 n.Chr. werden opgeschreven. Zijn gebruik van de term "dag des Heeren" zou daarom waarschijnlijk het vroegste voorbeeld zijn van het gebruik van deze term, na het gebruik in Openbaring 1:10.

-Richard B. Lewis, *Ignatius and the "Lord's Day"* (AUSS, 6.1, 1968), blz. 1

Eén van de zaken die Ignatius in zijn brief behandelt, is het probleem van het "judaïseren". De manier waarop Ignatius naar de judaïsering kijkt, is volgens de geleerde Fritz Guy, "niet slechts het hebben van wat andere gewoontes, maar een innerlijke, geestelijke houding" (Fritz Guy, *The Lord's Day in the Letter of Ignatius to the Magnesians*). Ignatius waarschuwt zijn lezers ervoor dat als ze "volgens het Judaïsme" blijven leven, ze geen genade hebben ontvangen. In deze context zegt Ignatius het volgende:

En zo kwamen degenen die volgens de oude manieren leefden tot een nieuwe hoop, ze hielden niet langer de Sjabbat, maar leefden volgens de dag des Heeren, waarop ook ons leven opnieuw is opgestaan door Hem en Zijn sterven - wat sommigen ontkennen. Door dit mysterie zijn we gaan geloven, en daarom volharden we, opdat we als discipelen van Jezus Christus worden gezien, onze enige Leraar.

-Ignatius, Magnesians 9:1 (Bart D. Ehrman, *The Apostolic Fathers*, Vol. 1, blz. 249-250)

De gebruikelijke interpretatie van deze passage is dat Ignatius de Magnesiaanse gelovigen aanmoedigde om de Sjabbatviering los te laten en in plaats daarvan de dag des Heeren - vermoedelijk de zondag – te gaan vieren. Maar net als bij de Didache, ontbreekt in de Griekse tekst het woord 'dag'. De Griekse tekst die voor onze Nederlandse vertalingen wordt gebruikt, zegt gewoon "volgens die van de Heer". De vertalers hebben het woord "dag" toegevoegd, hoogstwaarschijnlijk omdat de uitspraak enigszins botste met het "sabbatiseren", wat vertaald wordt als "het houden van de Sjabbat".

Dus nogmaals, net als bij de Didache, is de passage dubbelzinnig. In tegenstelling tot wat vaak wordt beweerd, is het dus geen sluitend bewijs van het vroege gebruik van de term 'dag des Heeren,' als referentie naar de zondag.

Maar we moeten nog veel meer overwegen. Een variant op het manuscript, dat als bewijs dient, zou enig licht kunnen werpen op deze controversiële passage. Geleerde Ranko Stefanovic legt uit:

De betreffende verklaring is afkomstig van de algemeen aanvaarde Griekse uitgave van de middelste recensie van de brieven van Ignatius. Het enige overgebleven Griekse manuscript van de middelste recensie, Codex G (*Codex Mediceus Laurentius*), **dat wordt beschouwd als de bron van de andere Griekse manuscripten die vandaag de dag bestaan, en ook de Latijnse vertalingen**, zegt eigenlijk Κατὰ κυριακὴν ζώην ('in overeenstemming met het leven van de Heer'). Maar, de Griekse tekst, die gereconstrueerd is door de moderne redacteuren en die als basis dient voor de Nederlandse vertalingen, laten het inhoudelijke ζώην [leven] na Κατὰ κυριακὴν [volgens de Heer] weg. Als men het zo leest heeft dat duidelijke invloed op het algemene begrip van de betekenis van Κατὰ κυριακὴν [volgens die van de Heer].

-Ranko Stefanovic, "The Lord's Day of Openbaring 1:10 in the Current Debate," *AUSS* (Andrews University Press, 2011), Vol. 49, No. 2, blz. 265

De oorspronkelijke uitspraak van Ignatius was dus waarschijnlijk: "leven naar het *leven* van de Heer". Dit wordt ondersteund door de beste manuscripten, terwijl "leven naar de *dag* des Heeren" puur gebaseerd is op een vermoeden.

Bovendien ondersteunt de context de interpretatie van "*leven*" in plaats van de interpretatie van "*dag*". Ignatius stelt dat het leven in overeenstemming met het Judaïsme botst met het leven in overeenstemming met Christus (8:1-2). In 10:1 spoort hij zijn lezers opnieuw aan om te leven in overeenstemming met het christendom. De "in overeenstemming met"-constructie, die in de vergelijkende verzen wordt gebruikt, suggereren dat de passage waar het bij ons om gaat, eigenlijk verwijst naar een manier van leven. Zoals de geleerde Robert A. Kraft uitlegt:

Het is zeker niet toegestaan om in de context een tegenstelling tussen de Sjabbat en de zondag te lezen. Het is eerder een contrast tussen twee verschillende manieren van leven – één zonder de "genade" ("judaïseren"), en de ander in de kracht van het opstandingsleven.

-Robert A. Kraft, "Sabbath in Early Christianity," *AUSS* (Andrews University Press, 1965), blz. 28

Met deze context in gedachten kunnen we misschien ook 'het sabbatiseren' beter begrijpen, wat opnieuw afsteekt bij 'het leven volgens het *leven* van de Heer'. Het is heel goed mogelijk dat Ignatius de Sjabbatviering niet echt ontmoedigde, maar meer het houden van de Sjabbat in overeenstemming met het Judaïsme. In de ogen van Ignatius was dit "sabbatiseren" een on-Bijbelse benadering van de Sjabbat die in strijd was met de manier van leven van de Heer.

Nogmaals, het contextuele bewijs ondersteunt deze interpretatie. Laten we de passage nog eens bekijken:

En zo kwamen **degenen** die volgens de oude manieren leefden tot een nieuwe hoop, ze waren niet langer aan het [sabbatiseren], maar leefden volgens [het leven] van de Heer ...

Wie zijn "degenen"? Ignatius verwijst naar de profeten in het Oude Testament:

Laat u niet misleiden door valse meningen of oude fabels, die nutteloos zijn. Want als we tot nu toe volgens het Judaïsme hebben geleefd, geven we toe dat we Gods geschenk van genade niet hebben ontvangen. **Want de meest goddelijke profeten leefden volgens Jezus Christus.** Om deze reden werden ze ook vervolgd. Maar ze werden geïnspireerd door Zijn geschenk van genade, zodat degenen die ongehoorzaam waren er volledig van overtuigd raakten dat er één God is, die zich manifesteerde door Jezus Christus, Zijn Zoon, die Zijn Woord is dat voortkwam uit de stilte, die, Degene die Hem gestuurd had, in alle opzichten heeft behaagd.

-Ignatius Magnesians 8:1-2 (Bart D. Ehrman, *The Apostolic Fathers*, Vol. 1, blz. 249)

Dus, in 9:1, spoort Ignatius zijn lezers aan om in de voetsporen van de Oudtestamentische profeten te treden, en niet langer te sabbatiseren, maar te leven naar het leven van de Heer.

Waarom is dit zo belangrijk? Omdat de Oudtestamentische profeten de Sjabbat hielden en er bij Israël op aandrongen om deze te houden (Jesaja 56:1-8; 58:13-14)! Niet alleen dat, maar ze berispten de mensen ook vanwege hun on-Bijbelse benadering van de Sjabbat (Jesaja 1:13-17). Dit is niet anders dan Jesjoea, die eveneens de juiste naleving van de Sjabbat onderwees en de Farizeeën berispte voor hun verdraaiing ervan (Mattheüs 12:1-13). Dit is misschien wat Ignatius in gedachten had toen hij schreef over hoe de profeten 'leefden volgens Jezus Christus'.

Richard Lewis vat dit punt goed samen:

Het is vrij zeker, als we absurditeit willen vermijden bij de uitleg van Magnesianen 9, dat **sabbatiseren gelijk staat aan het algemene idee van judaïseren, een handeling die je kan vermijden, zelfs als je de Sjabbat houdt.** Dit is de enige mogelijke verklaring, aangezien het juist de Sjabbatvierende Oudtestamentische profeten zijn die worden beschreven als dat ze "niet langer sabbatiseren". Om de volgende woorden van dezelfde passage zodanig te interpreteren dat de Oudtestamentische profeten de zondag houden, is natuurlijk eveneens absurd!

-Richard B. Lewis, *Ignatius and the "Lord's Day"* (AUSS, 6.1, 1968) blz. 51

Samenvattend:

- Ignatius lijkt het naleven van de Sjabbat niet per se te ontmoedigen, maar eerder de wijze van het naleven de Sjabbat, *in overeenstemming met het Judaïsme*. In de ogen van Ignatius was dit "sabbatiseren" een on-Bijbelse benadering van de Sjabbat, die in strijd was met de manier van het leven van de Heer.
- Op basis van het manuscript en het contextuele bewijs geeft Ignatius ons geen indicatie van de vroege christelijke zondagsviering.
- Ignatius geeft ons ook geen bewijs van het vroege gebruik van de term "dag des Heeren", met betrekking tot zondag.
- Ignatius geeft ons het bewijs van de vroeg-christelijke Sjabbatviering! Als onze voorgestelde interpretatie juist is, moedigde Ignatius ons juist aan om de Sjabbat te houden, in overeenstemming met het leven van de Heer. Maar zelfs als we 'sabbatiseren' opvatten als het houden van de Sjabbat volgens het gebod, geeft het feit dat Ignatius zijn lezers moest afraden aan, dat sommige christenen deze dag in die tijd nog steeds hielden.

Hoewel de brief van Ignatius ons geen bewijs geeft dat alle eerste christenen de Sjabbat volledig hadden verlaten en in plaats daarvan de zondag gingen vieren, geeft het wel aan dat er enkele historische spanningen waren tussen het christendom en het Judaïsme. Zoals we later zullen zien, hebben deze groeiende spanningen er uiteindelijk toe geleid dat een groot deel van de christelijke gemeenschap zich heeft losgemaakt van hun Joodse wortels en de Sjabbat heeft weggedaan.

Maar om terug te komen op de kwestie van de "dag des Heeren": bij nader onderzoek blijkt dat deze twee vroegchristelijke geschriften - de brief van Didache en de brief van Ignatius aan de Magnesianen - ons in feite geen sluitend bewijs geven dat de term "Dag des Heeren" wordt gebruikt als een verwijzing naar de zondag. Het bewijs wijst een dergelijke interpretatie eigenlijk af.

Daarom wordt het idee dat Openbaring 1:10 naar de zondag verwijst, omdat het de term 'dag des Heeren' gebruikt, aanzienlijk verzwakt door het gebrek aan voorhistorisch bewijs van een dergelijke definitie van deze term. Het lijkt er dus op dat de terminologie van de 'dag des Heeren' pas veel later in de geschiedenis op de zondag werd toegepast, en daarom niet aangeeft hoe Johannes deze term in Openbaring 1:10 heeft gebruikt en hoe wij die moeten begrijpen.

Dus wat bedoelde Johannes toen hij de term 'dag des Heeren' gebruikte? Hij verwees waarschijnlijk naar de "Dag van de HEER / JHWH" in de eindtijd, die in het hele Oude Testament wordt aangehaald. Het is geen verwijzing naar één enkele "dag", maar naar een toekomstige periode waarin God de wereld zal oordelen, en waarna de oprichting van het Messiaanse Koninkrijk plaatsvindt. Deze Dag des Heeren, in de eindtijd, is absoluut een belangrijk thema van het Boek van Openbaring. Toen Johannes zei: ***Tk was in de Geest op de dag des Heeren***', bedoelde hij waarschijnlijk dat de Geest hem door middel van een visioen in de toekomst liet kijken, om getuige te zijn van de gebeurtenissen die zullen plaatsvinden in de periode, die bekend staat als de Dag des Heeren.

Deze interpretatie is veel logischer in het licht van de context en thema's van Openbaring. Een veelvoorkomend bezwaar tegen deze opvatting is echter dat Johannes de gangbare Griekse uitdrukking voor 'Dag des Heeren' niet gebruikt. Bijvoorbeeld, het Hebreeuwse Yom JHWH (יום יהוה), "Dag des HEEREN", wordt in de Septuagint in het Grieks gewoonlijk vertaald als ἡμέραν θεοῦ κυρίου ("dag des Heeren"). Johannes gebruikt echter een unieke vorm, die niet wordt gebruikt in de Septuagint, τῆ κυριακῆ ἡμέρα ("de dag des Heeren").

Eén antwoord op dit bezwaar is om aan te nemen dat Johannes deze gangbare termen gewoon opnieuw formuleerde en dat er geen verschil bestaat met betrekking tot de betekenis. Zoals Stefanovic schrijft:

Het feit dat Johannes het bijvoeglijk naamwoord κυριακῆ ("des Heeren dag") gebruikt, in plaats van het zelfstandig naamwoord κυρίου in het genitief ("de dag des Heeren"), geeft geen enkele substantiële verandering aan de betekenis. Bijvoorbeeld, κυριακὸν δεῖπνον ("het avondmaal van de Heere") in 1 Kor 11:20 is synoniem aan τράπεζα κυρίου ("de tafel van de Heere") in 1 Kor 10:21. Het fundamentele verschil tussen de twee zinnen is in beide gevallen gewoon een kwestie van nadruk. Als de nadruk wordt gelegd op het woord "Heer", dan wordt het zelfstandig naamwoord in de naamval (κυρίου) gebruikt; als de nadruk echter wordt gelegd op het woord "dag", dan wordt het bijvoeglijk naamwoord (κυριακῆ) met een kwalificerend zelfstandig naamwoord gebruikt.

- Ranko Stefanovic, "The Lord's Day of Openbaring 1:10 in the Current Debate," *AUSS* (Andrews University Press, 2011), Vol. 49, No. 2, blz. 279

Met andere woorden, het verschil tussen de twee uitdrukkingen is niet de *betekenis* maar de *nadruk*. Bijvoorbeeld, "de voorganger's zoon" en "de zoon van de voorganger" betekenen dezelfde persoon. Afhankelijk van de zin die je gebruikt, benadruk je de rol van de persoon, of je benadrukt wiens zoon hij is. Daarom gebruikte Johannes, volgens Stefanovic, 'des Heeren dag', waarschijnlijk "met als doel om de lezer nadrukkelijk te informeren dat hij in een visioen werd verplaatst naar de context van de *parousia* [wederkomst] en de gebeurtenissen die daartoe leiden."

Dus bij het onderzoeken van het bewijs hebben we vastgesteld dat er niets in de Schrift staat dat de vervanging van de Sjabbat-viering door de zondags-viering rechtvaardigt. Hier is een korte samenvatting van alles wat we tot nu toe in deze studie hebben geleerd:

- Het Nieuwe Testament laat zien dat de eerste christenen de Sjabbat bleven vieren volgens het gebod.
- Het Nieuwe Testament laat zien dat de Sjabbat de enige dag is van de week waarop de eerste christenen regelmatig samenkwamen.
- De veronderstelde Bijbelse verwijzingen naar de zondagse bijeenkomsten zijn geen verwijzing naar een regelmatige zondagsviering. Handelingen 20:7 was een speciale gelegenheid, omdat Paulus de volgende dag vertrok; de instructies van Paulus voor de eerste dag van de week, in 1 Korinthe 16:2 waren gericht aan individuele gelovigen, geen instructies voor de gemeente als geheel.
- Bij nader inzien leverde het externe bewijs, voor een interpretatie van de "Dag des Heeren" als zondag, in Openbaring 1:10, geen resultaat. De onduidelijkheden in de Griekse tekst, van de veronderstelde eerste getuigen van de term "dag des Heeren", zorgen voor aanzienlijke twijfel over de gebruikelijke interpretatie. De Didache verwijst waarschijnlijk niet naar het tijdstip, maar naar de manier waarop de in 14:1 genoemde christelijke bijeenkomst werd geleid; de brief aan de Magnesianen geeft waarschijnlijk niet de *dagen* aan maar de *manier van leven*. De "Dag des Heeren", in Openbaring 1:10, verwijst, als we het in de Bijbelse context plaatsen, hoogstwaarschijnlijk naar de Dag des Heeren in de eindtijd.

Aangezien de Bijbel het vervangen van de Sjabbat-viering door de zondags-viering niet ondersteunt, hoe kwam die dan tot stand? Hoe zijn we aangekomen bij de huidige visie, waar de meeste christenen de Sjabbat op de zevende dag niet meer houden? In het volgende deel van deze serie zullen we onderzoeken *hoe* de meerderheid van de christelijke kerk is overgegaan van de Sjabbat naar zondag.

We hopen dat je van dit onderwijs hebt genoten. En vergeet niet om alles te onderzoeken.

Sjalom, dat Jahweh u mag zegenen in uw wandel in het volledige Woord van God.

Voor meer informatie of andere studies, verwijzen wij je naar onze website www.testeverything.net

EMAIL: Info@119ministries.com (USA); info@119ministries.nl

FACEBOOK: www.facebook.com/119Ministries; www.facebook.com/119ministriesnederland

WEBSITE: www.TestEverything.net & www.119ministries.nl

TWITTER: www.twitter.com/119Ministries# (USA)

TWITTER: www.twitter.com/119Ministries#